

УДК 364.46

Майя Перфільєва,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки,
соціальної роботи та історії педагогіки
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини

ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ОСЕРЕДКІВ, СПРЯМОВАНИХ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В УКРАЇНІ

У зв'язку зі стійкою тенденцією зростання кількості осіб з обмеженими можливостями серед здорового населення останніми роками в Україні гостро постає питання соціального забезпечення, захисту, реабілітації та освіти означеної категорії населення. Тому автором статті здійснено аналіз діяльності вітчизняних громадських і релігійних організацій, що створюють умови для гармонійного, особистісного та соціального розвитку осіб з обмеженими можливостями. Серед ряду позитивних моментів з'ясовано, що однією з причин, що гальмує розвиток таких організацій, є брак інформації про їхню діяльність серед населення.

Ключові слова: особи з обмеженими можливостями, громадські організації, соціалізація.

В связи с устойчивой тенденцией роста числа лиц с ограниченными возможностями в последние годы на территории Украины остро стоит вопрос социального обеспечения, защиты, реабилитации образования указанной категории населения. Поэтому автором статьи осуществлен анализ деятельности отечественных общественных и религиозных организаций, которые создают условия для гармоничного, личностного и социального развития лиц с ограниченными возможностями. Среди ряда положительных моментов выяснено, что одной из причин, которая тормозит развитие таких организаций, является недостаток информации об их деятельности среди населения.

Ключевые слова: люди с ограниченными возможностями, общественные организации, социализация.

In recent years the question of social security, protection, rehabilitation and training of the specified population category in Ukraine remains acute because of the steady tendency of an increase in the number of people with reduced capabilities among a healthy population. Therefore the activity analysis of domestic public religious organizations that create conditions to harmonious,

personal and social development of individuals with disabilities is conducted by the author of article. It is discovered that one of the reasons that holds back the development of such organizations is the lack of information on their activity among the people.

Key words: *people with the limited possibilities, NGOs, socialization.*

На ґрунті процесів демократизації та гуманізації в Україні нагальною потребою стало оновлення й розвиток сучасної державної політики, спрямованої на соціалізацію осіб з обмеженими можливостями з метою забезпечення високого рівня інтеграції означеної групи у суспільство.

Встановлено, що сьогодні в нашій державі по відношенню до сімей, які мають дітей з обмеженими можливостями, здійснюється соціальний захист шляхом надання комплексу соціальних послуг, впровадження інноваційних механізмів та напрямів підтримки родини; фахового соціального супроводу; впровадження програм підвищення кваліфікації фахівців закладів, які надають соціальні й реабілітаційні послуги дітям з обмеженими можливостями; залучення якнайширшого кола громадськості до вирішення проблем дітей з обмеженими можливостями та їхніх сімей.

Важливим для громадянського суспільства загалом і для кожної особистості зокрема, є почуття власної гідності, свободи, права на життя та професійні уподобання. Держава не завжди у змозі створити умови для забезпечення належної якості життя, хопити всі проблемні ланки, врахувати всі індивідуальні потреби. Тому ініціатива, спрямована на формування громадянського суспільства, є одним з важливих завдань сучасного свідомого громадянина. Право громадян на свободу об'єднань є невід'ємним правом кожної особистості, закріпленим Загальною декларацією прав людини. Сьогодні функціонує велика кількість громадських організацій, але не всі вони мають можливість здійснювати свою діяльність на належному, ефективному рівні.

Проблеми розвитку та становлення громадських організацій в Україні відображено у наукових працях таких вітчизняних дослідників, як: О. Балдинюк, Ю. Горемікіної, Н. Загребельної, В. Звонар, В. Новікової, В. Новохацького та ін.

Водночас, аналіз праць українських учених за останнє десятиріччя засвідчив, що питання громадських організацій осіб з обмеженими можливостями, як структурного елементу успішної соціалізації людини, не було предметом комплексного наукового дослідження в Україні.

Мета статті – здійснити аналіз діяльності українських громадських організацій, спрямованих на соціалізацію осіб з обмеженими можливостями, допомогу в реалізації їхніх життєвих планів, захисті громадянських прав та свобод тощо.

Досвід розвинених країн свідчить, що саме «треті», «неприбуткові сектори» (громадські організації) відіграють важливу роль у забезпеченні й

захисті інтересів громадян як перед державою, так і в ринкових відносинах. Адже саме неурядові організації сприяють реалізації громадської ініціативи, усвідомленню громадянами колективних потреб, а також необхідності об'єднання з метою досягнення спільних, соціально значущих цілей, не маючи при цьому стремління отримати прибуток [3].

Не є винятком і особи з обмеженими можливостями, потреба яких в об'єднанні, згуртуванні задля реалізації власних інтересів та задоволення життєво необхідних потреб підсилюється особливістю їхнього становища у суспільстві.

Гострим питанням сучасності є позиція та умови, в яких проживають особи з обмеженими можливостями. Звичайно, останні десятиріччя підняли «залізну завісу» дискримінації та відкрили їм шлях до здобуття освіти, професійних навичок до спорту, відпочинку, спілкування з соціумом. Та, незважаючи на це, більшість осіб з обмеженими можливостями, що потребують належного ставлення, догляду, статевого виховання, відповідних соціально-педагогічних умов, залишаються на узбіччі суспільного життя. Брак медико-психолого-педагогічних послуг змушує об'єднуватися батьків дітей та молоді з обмеженими можливостями, самих хворих та всіх, хто не байдужий до потреб та проблем цієї категорії населення, у громадські організації.

Відповідно до Державної цільової програми «Молодь України» (2009) [1] передбачено активну співпрацю органів державної влади з громадськими і благодійними організаціями, що дасть змогу запровадити ефективний механізм партнерства та взаємодії.

Адже громадські об'єднання надають соціально важливі послуги особам з обмеженими можливостями, створюючи умови для їхнього особистісного та соціального розвитку.

Із загальної кількості в українському суспільстві громадських об'єднань, яких налічується близько 18 тис., понад 900 організацій зосереджують свою діяльність на проблемах осіб з обмеженими можливостями. Найбільш тривалий час в Україні діє Українське товариство сліпих та Українське товариство глухих. Метою їх заснування у 1933 р. було організаційне об'єднання громадян з вадами зору та слуху, надання їм всебічної допомоги у професійній, трудовій і соціальній реабілітації, підвищення їхнього загальноосвітнього та культурного рівня [5].

Нині активно ведуть роботу Всеукраїнська організація інвалідів «Союз організацій інвалідів України», «Національна Асамблея інвалідів України». Метою діяльності цих організацій є розв'язання проблем осіб з обмеженими можливостями, створення рівних з іншими громадянами можливостей, консультування та сприяння у працевлаштуванні інвалідів, розвиток діяльності реабілітаційних центрів та міжнародної співпраці.

Активно діють фонд «Крок за кроком», «Всеукраїнська громадська організація наукового товариства інвалідів», Всеукраїнська громадська

організація «Коаліція захисту прав інвалідів та осіб з інтелектуальною недостатністю», Всеукраїнська благодійна організація «Даун Синдром», громадська організація «Сонячне коло» для дітей з аутизмом, організація сприяння дітям з обмеженими можливостями з дитинства «Церебрал», Всеукраїнський фонд соціальної допомоги інвалідам з вадами слуху, благодійне товариство допомоги особам з інтелектуальною недостатністю «Джерела», міжнародний благодійний фонд, що надає допомогу та опіку дітям-інвалідам Чорнобиля, фонд Віктора Пінчука, благодійна організація для людей з обмеженими можливостями «Життя без обмежень» та ін.

Цікавою, на наш погляд, є діяльність молодого міжнародного руху молоді «Допомога молодим» (Helpyoung, Київ) під керівництвом Р. Бекназарова. Місія цієї організації полягає у поліпшенні способу життя шляхом створення принципово нових технологій, що потребує нового мислення і нових нетрадиційних підходів до реалізації, розвитку і підтримки талановитих молодих людей, у томі ж числі з обмеженими можливостями [1].

Організація не тільки збирає кошти на цікаві молодіжні проекти, а також: впроваджує стипендіальні програми для талановитої молоді, надає гранти молодим науковцям, проводить конкурси кращих бізнес-планів та підтримує інвестиційно-привабливі проекти, проводить програми обміну між студентами та молодими науковцями вищих навчальних закладів різних країн; підтримує та розвиває творчі ініціативи молодих митців, організовує виставки, мистецькі події, спектаклі та фестивалі.

Розглядаючи діяльність громадських організацій в Україні як одну із педагогічних умов соціального виховання дітей та молоді з обмеженими можливостями, можемо зазначити, що сьогодні про функціонування більшості з них відомо тільки зацікавленим особам. «Здорова» частина населення, на жаль, мало інформована про соціальні проекти об'єднань, і відповідно не може бути зацікавлена в діяльності цих організацій та брати участь у їхніх заходах.

Однією з важливих, на нашу думку, умов соціалізації індивідів, особливо дітей та молоді з обмеженими можливостями, є діяльність релігійних осередків та вплив релігії загалом.

Сучасна українська церква є незалежною від держави, не має достатнього фінансування, широкого впливу на соціальну діяльність у напрямі роботи з дітьми та молоддю з обмеженими можливостями. На жаль, у нас немає такої традиції як, скажімо у Європі, щоб церковна громада брала на себе турботу про дітей та молодь з обмеженими можливостями. Більшості з них доводиться розмовляти з Богом наодинці чи в колі сім'ї, що, звичайно, не сприяє до соціалізації та гармонізації особистості в суспільстві.

Звичайно, робота, спрямована на допомогу означеної категорії населення, проводиться, хоча і не на рівні як хотілося чи треба було. Однак

як позитив відзначимо діяльність Міжнародного благодійного фонду «Карітас України», заснованого у 1994 році для координації зусиль добровільних організацій місцевих громад.

Завдяки діяльності «Карітас України» на сьогодні сформована та розширюється мережа місцевих благодійних організацій, розвивається співпраця з вітчизняними та європейськими партнерами.

Місія та цілі організації, її безкорислива діяльність, спрямована на надання матеріальної та фінансової допомоги, а також благодійних послуг особам, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, мови або інших ознак, які потребують соціальної допомоги та захисту, що сприяє духовному та моральному відродженню людей [2].

Допомогу, у межах своїх можливостей, надають релігійні організації Української православної церкви, євангельських християн-баптистів, духовно-просвітницькі церкви, осередки «Свідків Ієгови» та ін.

Релігія та церква, що мають величезний вплив на свідомість людини, а також можливість наповнити її духовний світ, підтримати, пробудити бажання до життя, доступні не для всіх бажаних осіб з обмеженими можливостями в нашій державі.

Переваги релігії, як одного з інститутів соціалізації осіб з обмеженими можливостями, полягають у можливості залучити до допомоги, вияв милосердя, благодійності, відповідного гуманного ставлення, взаємного розуміння та прийняття осіб цієї категорії велику частину громадськості, починаючи від дітей дошкільного віку до літніх людей. Тож, повернення до релігії та її концепцій наразі є одним із важливих завдань сучасного суспільства [4, с. 311].

Тож для удосконалення процесу соціалізації, реабілітації та соціального захисту, спрямованого на вирівнювання життєвих шансів життя осіб з обмеженими можливостями у процесі життя, пропонуємо такі заходи:

- впровадити діагностування з метою встановлення причин мало-результативних дій соціальної допомоги, недостатнього рівня соціального виховання та висвітлення його результатів у засобах масової інформації;
- підвищити рівень готовності соціальних працівників до роботи з сім'ями, що мають осіб з обмеженими можливостями, формальними інституціями та громадськими організаціями;
- розробити та впровадити ефективні методи комплексної реабілітації з метою реалізації єдиної соціальної політики для сімей, що виховують дитину з обмеженими можливостями;
- розширити доступність батьків та осіб з обмеженими можливостями до інформації, що стосується діагнозу та програм, спрямованих на реабілітацію та соціалізацію;
- підсилити мотиваційну діяльність суспільства та осіб з обме-

женими можливостями шляхом впровадження інноваційних загально-громадських акцій, соціальних сімейних проектів та конкурсів (наприклад, проведення акції «На допомогу сусідам», «Сісти у візок» тощо);

– створити «інтеграційні майстерні» для наукового обміну з питань реабілітації і навчання дітей та молоді з обмеженими можливостями та роботи з їхніми батьками;

– удосконалити соціальну реабілітаційно-професійну структуру (впровадити діяльність майстерень навчальної терапії, закладів професійної активності);

– підвищити ефективність діяльності громадських організацій (створення інституцій нового напрямку організацій – організацій громадської користі з можливістю передачі 1 % прибуткового податку на користь якоїсь організації);

– розширити спектр технічних засобів реабілітації та «універсального дизайну» приміщень та інших місць доступу; що дасть змогу розширити навички спілкування та задоволення культурних потреб;

– більше залучати волонтерів з педагогічною освітою, які могли б ефективно допомагати дітям та молоді з обмеженими можливостями, їх сім'ям; запрошувати до волонтерської діяльності.

На нашу думку, кроки у цьому напрямі потребують підтримки державних установ, громадських організацій, аби сприяти поширенню духовності, гуманності, толерантності не тільки серед здорового населення, а й серед дітей та молоді з обмеженими можливостями.

Отже, рівень соціально-виховної роботи з особами, що мають обмежені можливості, спонукає до пошуку новітніх методів та підходів, сформованих на популяризацію ідеї здорового способу життя, рівності прав та можливостей, широкої інформованості, а насамперед – зміни ментальності соціального середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Допомога молодим. Молодіжна організація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://helpyoung.org/about.php>.
2. Карітас України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://caritas-ua.org>.
3. Організація як функція управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://books.efaculty.kiev.ua/men/6/t6/2.html>.
4. Перфільєва М. В. Релігія як основний інститут соціалізації осіб з обмеженими можливостями в польському суспільстві / М. В. Перфільєва // Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПНУ. – Київ, 2011. – С. 311–317.
5. Тюптя Л. Т. Соціальна робота [Електронний ресурс] / Л. Т. Тюптя. – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws>.